

TIRSO DE
MOLINA

Bedrageren fra Sevilla
og Stengæsten

STAGER PUBLISHERS

En myte bliver til – nu også på dansk

af Peter Bjørn Hansen

1

De fleste myter er ældgamle. De er som regel også anonyme.

Sagnlignende fortællinger om guder og helte – i Norden og ved Middelhavet – er gode eksempler på sådanne myter.

Men der findes en myte, som lever i dag i bedste velgående, og som vi ved, hvornår er opstået, og hvem der er dens ophavsmand, og det er myten om Don Juan.

Det er jo historien om den ryggesløse adelsmand, der forfører – og i samtidens øjne vanærer – alle de kvinder, han kan komme i nærheden af og, fordi han ikke angrer, ryger lige lukt i helvede ved sin død.

Den myte er hverken kendt i oldtiden eller middelalderen.

Måske hænger det sammen med, at det først er efter kristendommens opkomst, seksuel udfoldelse uden for ægteskabelige rammer opfattes som et moralsk problem, især for manden, der anses for den udfarende kraft.

Førhen var sådan udfoldelse snarest et spørgsmål om jura og ære, som fandt sin afgørelse i det almindelige retssystem, hvis ikke man greb til selvtægt.

Don Juan bliver hentet til helvede af en genganger, en mand, han har dræbt i en duel, og det bliver han ikke på grund af sit løsslupne liv, men fordi han ikke angrer, altså ikke fortryder, hvad han har gjort.

Vi finder den ældste version i et spansk skuespil fra ca. 1630 – skrevet af den spanske munk Gabriel Téllez under pseudonymet Tirso de Molina. Skuespillets danske titel er ”Bedrageren fra Sevilla og Stengæsten” og det er nu for første gang udgivet på dansk, oversat af Sanne Bertram.

Måske kender du, kære læser, til myten om Don Juan fra Mozarts (1756-1791) og Lorenzo da Pontes (1749-1838) opera fra 1787 over temaet. Denne opera hedder ganske vist Don Giovanni, men det skyldes alene, at det spanske navn Juan bliver til Giovanni på italiensk, og Mozarts opera har italiensk tekst. Fra denne operas libretto stammer udtrykket, at Don Giovanni forførte 1003 kvinder alene i Spanien.

Den tyske romantiske digter og skønånd E. T. A. Hoffmann (1776-1822) gjorde Mozart og da Pontes opera til et stort, tragisk drama i familie med Goethes (1749-1832) Faust, og det har på afgørende vis påvirket vores opfattelse af ikke blot operaen, men også myten.

Myten er nok mest af alt tænkt som en advarsel – ikke så meget mod det løsslupne liv, som mod ikke at angre, før det bliver for sent.

I det oprindelige skuespil har Don Juan et efternavn, Tenorio, selv om han er en fiktiv person, og han er blot en velskabt ung mand med mod på alle livets glæder. I særdeleshed er han glad for kvinder, og hans lyst består i først at erobre og dernæst svigte.

Den indstilling kolliderer med både ret og kirke.

Vi er adskillige århundreder fra, at nogen så meget som begyndte at tænke på kvindefrigørelse og ligestilling. En fornem kvinde tilhører sin mand eller sin formynder, medens kvinden af folket selv må tænke på sin ære, hvis hun vil have mulighed for at stifte familie. Også i vores del af verden dyrkede man ivrigt forestillingen om kvindens jomfruelighed. Man hænger desuden fast i den forestilling, at kvindens sind er svagere end mandens, og det betyder, at hvis en mand forsøger at erobre hende, vil han før eller siden nå sit mål.

En kvinde er svag, som også Shakespeares (1564-1616) Hamlet siger; en kvinde er flygtig, siger hertugen i Verdis (1813-1901) opera Rigoletto, men den romerske digter Vergil (70-19 f.Kr.) topper velsagtens listen af kvindefjendske udsagn, når han siger, at en kvinde er en forskelligartet og foranderlig størrelse.

2

Det er først i nyere tid, det kvindesyn, som Don Juan-myten udtrykker, problematiseres. At en kvinde anses for et selvstændigt væsen med et indre liv på niveau med mandens, og med ansvar for sig selv og sine handlinger, hører den moderne tid til.

Måske Nora, der jo forlader mand og børn i vrede over sit ægteskab, i skuespillet Et Dukkehjem fra 1879 af Henrik Ibsen er den første repræsentant i litteraturen for kvinders ligestilling. Med hensyn til myndighed blev kvinder i Danmark ligestillet med mænd i 1857, men hvad angår formueforhold blev gifte kvinder først ligestillet med deres mænd i 1899.

Don Juans fald tager fart, da han i en duel dræber faderen til en kvinde, han uden held har forsøgt at forføre. Nogen tid efter ser han en statue af sit offer på dennes gravmæle, spotter ham og inviterer ham til middag. Statuen kommer og indbyder Don Juan til at spise middag hos

sig, og det er ved dette andet gæstebud, Don Juan bliver trukket ned i helvede til evig fordømmelse.

Det er tydeligt, at det ikke er Don Juans seksuelle aktiviteter, men hans ringeagt for kirke og moral, der fører ham til helvede.

I Mozart og da Pontes opera vises ikke en eneste af Don Juans erobringer; de forsøg, han gør, mislykkes alle. Men der bliver talt meget om hans erobringer; hans tjener fører et register over dem, som han glad og gerne læser op af.

I Tirso de Molinas skuespil lykkes flere erobringsforsøg, og det er bemærkelsesværdigt, at flere af hans ofre føler skyld over det, der er sket. Det er bemærkelsesværdigt, fordi det samtidig hævdes, at en kvinde efter sin natur nødvendigvis må give efter før eller senere.

Don Juan-myten har inspireret mange forfattere ud over de nævnte. Søren Kierkegaard (1813-1855) har analyseret Don Juan ud fra Mozarts opera i Enten-Eller (1843) og i Forførerens Dagbog.

En anderledes nyfortolkning findes i Peter Handkes (f. 1942) lille roman fra 2004, oversat til dansk 2005 som "Don Juan (fortalt af ham selv)". I den er det Don Juans ensomhed, der tiltrækker kvinderne, som han i virkeligheden slet ikke ønsker at forføre. Men alligevel kan han ikke undvære forførelsen, fordi det ene og alene er i dens øjeblik, han føler sig i sammenhæng med verden.

I et skuespil af Max Frisch (1911-91) iscenesætter Don Juan sin egen undergang for at undslippe alle de kvinder, der forfølger ham.

Det mest interessante ved denne moderne myte om forføreren, der modtager retfærdig straf, er dens mange mulige fortolkninger.

Hvad er det, Don Juan gør? Hvilke normer overtræder han? Hvordan skal han straffes – og af hvem? Og hvordan står den anden part?

Det er et moderne, verdsligt dogme, at et offer aldrig har nogen form for skyld.

Det bifalder jeg ganske.

Uanset hvor meget, man – både mand og kvinde – føler lyst til at udføre en handling, der involverer et andet menneske, er det hverken en naturnødvendighed eller en ret at føre sin handling ud i livet. Og den, der mærker, at han/hun ikke kan holde sine fingre for sig selv, kan til enhver tid gå et andet sted hen og således undgå at volde andre mennesker skade..

Det er den regel, Don Juan har gjort det til sit livsindhold at overtræde. Og det er indlysende, at den indstilling må have konsekvenser, hvad enten det er retssystemet eller højere magter, der griber ind. Vi

kan ikke have, at et menneske finder sin mening med livet i at overskride sine medmenneskers grænser.

Peter Bjørn Hansen er teolog og præst for hørehæmmede øst for Storebælt. Essayet om Don Juan er oprindeligt skrevet som en tekst der sendes ud til menigheden, idet fysisk fremmøde ikke lades sig gøre pga. coronaepidemien.